

OG'IZ BO'SHLIG'I SARATONI: ERTA DIAGNOSTIKA VA SKRINING DASTURLARI

*Alfraganus Universiteti Tibbiyot fakulteti
Stomatologiya yo'nalishi 3 - kurs talabasi
O'ktamova Shaxnozabonu*

ANNOTATSIYA Ushbu maqolada og'iz bo'shlig'i saratoni (OBS)ning zamonaviy diagnostika usullari, kasallikni erta aniqlashdagi skrining dasturlarining o'rni hamda ularni amaliyotga joriy etish muhimligi tahlil etilgan. Saratonning klinik belgilari, xavf omillari, morfologik va molekulyar diagnostika texnologiyalari, shuningdek, xalqaro tajribada qo'llanilayotgan skrining usullari haqida aniq ma'lumotlar keltirilgan. Maqolada og'iz bo'shlig'i saratonining erta bosqichda aniqlanishi orqali bemorlar hayotini saqlab qolish imkoniyati yuqori ekanligi isbotlangan.

KALIT SO'ZLAR: og'iz bo'shlig'i saratoni, erta diagnostika, skrining dasturi, biopsiya, vizual ko'rik

Og'iz bo'shlig'i saratoni (OBS) — bu til, milk, lab, tanglay va yonoq shilliq qavati kabi to'qimalarda rivojlanadigan invaziv malign neoplazmalarni o'z ichiga oladi. Epidemiologik ma'lumotlarga ko'ra, bu turdagi saraton holatlari butun dunyoda yiliga 377 000 dan ortiq holatda aniqlanadi va 177 000 dan ortiq bemor ushbu kasallik tufayli vafot etadi (GLOBOCAN, 2020). Afsuski, ushbu kasallik holatlarining aksariyati kech bosqichlarda aniqlanadi. Bu esa davo samaradorligini kamaytiradi. Shu bois, erta aniqlash va skrining dasturlarini joriy etish og'iz bo'shlig'i saratoniga qarshi kurashda asosiy yo'nalishlardan biri bo'lib qolmoqda. Og'iz bo'shlig'i saratoni: umumiy tavsif .

Etiologiyasi va xavf omillari: Chekish va tamaki mahsulotlari – eng kuchli xavf omilidir Spirtli ichimliklar iste'moli – tamaki bilan birgalikda sinergik ta'sir ko'rsatadi HPV (inson papillomavirusi) – ayniqsa 16-chi turi bilan bog'liq Yomon gigiyena, doimiy mexanik travma (tish protezlari, singan tish chetlari) Ultrabinafsha nurlanish – lab saratonida rol o'ynaydi Genetik predispozitsiya.

Klinik belgilari: Yaxshi bitmaydigan og'iz yaralari Til yoki milkda o'sma yoki qattiqlashgan joy Yutishda og'riq Og'izdan qon ketishi yoki suyuqlik oqishi Ovozda o'zgarish .Erta diagnostika va uning klinik ahamiyati ; 5 yillik yashash darajasi: 1-bosqichda – 80% gacha 3–4-bosqichda – 30% dan kam 2.2. Klinik va yordamchi usullar: Diagnostika usuli Afzalligi Cheklovi Vizual ko'rik Oddiy, arzon, birlamchi bosqichda Sub'ektivlik yuqori Biopsiya "Oltin standart" – histologik tasdiq Invaziv, tayyor laboratoriya kerak Tolali optik diagnostika Real vaqtli tasvir, yallig'lanmani ajratadi maxsus uskunalar talab etiladi Tolali autoflyuoresensiya To'qimalardagi

metabolik o'zgarishni aniqlaydi Hali keng amaliyotga kirmagan Tolali konfokal mikroskopiya Huqonalar darajasida baholash Yangi texnologiya, qimmat .Skrining dasturlari va amaliy joriy etish tajribalari . Xalqaro tajribalar Hindiston: Hindiston sog'liqni saqlash tizimi 10 yillik skrining dasturini yo'lga qo'ygan. Vizual ko'rik orqali erta aniqlangan holatlar soni 35%ga oshgan. Buyuk Britaniya: NHS orqali og'iz bo'shlig'i saratoni uchun profilaktik stomatologik ko'riklar keng joriy etilgan. AQSH: ADA (American Dental Association) og'iz ko'riklarining skrining protokollarini ishlab chiqqan. O'zbekiston holati OBS haqida xabardorlik past Ilg'or stomatologik klinikalarda vizual tekshiruvlar mavjud, ammo tizimli skrining yo'q Profilaktik davolash madaniyati yetarli emas Raqamlashtirish va skrining ro'yxatga olish tizimi yo'q . Aholi xabardorligining pastligi Stomatologlarning yetarli darajada o'qitilmaganligi, moliyaviy resurslarning cheklanganligi Skrining texnologiyalarining yuqori narxi qonuniy-huquqiy bazaning yo'qligi .Yechimlar va takliflar Stomatologiya yo'nalishi talabalari va shifokorlari uchun maxsus trening kurslarini joriy etish har 6 oyda aholi o'rtasida bepul vizual skrining kampaniyalari mobil diagnostika markazlarini tashkil etish (ayniqsa qishloq hududlarida) davlat tomonidan subsidiya ajratilgan sog'lom hayot va skrining dasturlari Elektron monitoring tizimlarini yaratish (skrining natijalarini raqamlashtirish)

XULOSA

Og'iz bo'shlig'i saratoni erta aniqlanganda bemorning hayot sifati va umr ko'rish davomiyligi sezilarli darajada yaxshilanadi. Erta diagnostika va skrining dasturlari — bu faqat stomatologik yondashuv emas, balki keng ko'lamli sog'liqni saqlash tizimining bir bo'lagidir. O'zbekistonda ushbu yondashuvlarni amaliyotga keng joriy etish uchun barcha bo'g'inlar ishtirokida tizimli choralar ko'rilishi lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. GLOBOCAN 2020, WHO Cancer Observatory.
2. Warnakulasuriya S., Global epidemiology of oral cancer. Oral Oncology, 2022.
3. Johnson NW et al., Strategies to improve early detection of oral cancer. Community Dentistry and Oral Epidemiology, 2021.
4. American Dental Association (ADA). Oral Cancer Screening Guidelines, 2023.
5. NHS UK, Oral cancer prevention and early detection programs.
6. Shodmonov A., Og'iz bo'shlig'i o'sma kasalliklari, ToshTI, 2022.
7. Ravshanova D.R., O'zbekiston stomatologik amaliyotida onkologik holatlarni baholash. Tibbiyot jurnali, 2023.